Pojęcia: klasycyzm, sentymentalizm, racjonalizm, utylitaryzm, deizm, ateizm, bajronizm, werteryzm, Kolumbowie, Apokalipsa spełniona

Klasycyzm

Klasycyzm to prąd literacki i artystyczny, który zrodził się w Europie w XVI wieku, zyskując rozkwit w XVII wieku we Francji, a będąc szczególnie modnym w okresie Oświecenia (XVIII wiek). Nawiązywał do wzorców antycznych, głównie grecko-rzymskich. Wersja francuska klasycyzmu była związana z racjonalizmem, łącząc piękno i prawdę z trwałymi wartościami akceptowanymi przez rozum. Klasycyzm propagował harmonię kształtów i umiar, unikając skrajnych wartości estetycznych, takich jak komizm satyryczno-groteskowy czy gwałtowny tragizm. Sięgano po takie formy, jak epos, tragedia nawiązująca do starożytności, poematy dydaktyczne i opisowe, ody, satyry, bajki.

W Polsce klasycyzm był widoczny od połowy XVIII wieku, w twórczości pisarzy okresu stanisławowskiego. Klasycyzm warszawski zaistniał w pierwszym trzydziestoleciu XIX wieku w Księstwie Warszawskim i Królestwie Kongresowym, często określany przez niechętnych jako „pseudoklasycyzm”. Do przedstawicieli tego nurtu należą m.in. Osiński, Feliński, Śniadecki.

Sentymentalizm

Sentymentalizm to kierunek literacki ukształtowany w połowie XVIII wieku jako reakcja przeciwko klasycyzmowi oraz jako zwrot do natury i prawdy uczuć. Skupiał się na przeżyciach wewnętrznych jednostki, jej naturalnych doznaniach i związkach międzyludzkich, przeciwstawiając się cywilizacji pełnej obłudy, pozorów i osamotnienia. Wprowadził do dramatu mieszczańskiego bohatera, którego siła uczuć dorównywała bohaterom tragedii klasycznej, co prowadziło do przesadnego wyrażania emocji i nadmiaru słów.

W literaturze europejskiej sentymentalizm rozwinął się głównie w powieści (np. „Nowa Heloiza" Rousseau) i dramacie. W literaturze polskiej był obecny w sielankach, elegiach i pieśniach lirycznych (Franciszek Karpiński) oraz w powieści. Sentymentalizm zastąpił styl retoryczny stylem mówionym, sięgał po formy poezji ludowej i kształtował nowy pejzaż poetycki, stanowiąc jedno z ogniw prowadzących do romantyzmu.

Racjonalizm

Racjonalizm to termin filozoficzny przypisujący zasadniczą rolę w poznaniu rozumowi, funkcjonujący w dwóch podstawowych znaczeniach:

1. **Przeciwstawiany empiryzmowi**: Racjonalizm głosi, że cała wiedza nie pochodzi od zmysłów, lecz jedynym źródłem jest rozum. Zmysły informują nas o stronie zjawiskowej rzeczywistości, która jest przypadkowa i jednostkowa, nie dostarczają wiedzy pewnej, mogą jedynie stanowić źródło informacji przydatnych do działania w świecie. Tylko rozum dostarcza wiedzy pewnej i dotyczącej istoty rzeczywistości.
2. **Przeciwstawiany irracjonalizmowi**: Racjonalizm to pogląd głoszący, że nie ma żadnej innej wiedzy niż ta, którą człowiek może osiągnąć poprzez własny umysł, odrzucający takie źródła, jak objawienie, doświadczenie mistyczne,

intuicja. Nie wyklucza poznania zmysłowego. Szczególnie dobitnie formułowali ten pogląd przedstawiciele francuskiego Oświecenia („wieku rozumu”), którzy postulowali rozwój poznania naukowego jako wiedzy niezależnej od dogmatów czy tradycji. Choć często krytykowali chrześcijaństwo i instytucje kościelne, nie odrzucali religii, wysuwając postulaty stworzenia religii wywodzącej się z rozumu (np. Wolter), nie odwołującej się do autorytetów i objawienia (deizm). Tak rozumiany racjonalizm oznacza postawę charakteryzującą się krytycyzmem, odrzuceniem przesądów, uprzedzeń, fanatyzmu.

Bajronizm

Bajronizm to zespół tendencji literackich, ideowych i obyczajowych ukształtowanych za sprawą twórczości i biografii wybitnego reprezentanta angielskiego romantyzmu, George’a Gordona Byrona. Skomplikowane życie osobiste Byrona, jego radykalne poglądy społeczno-polityczne oraz udział w walkach powstańczych w Grecji stały się przedmiotem legendy, która wywarła wpływ na obyczajowy styl epoki i przyczyniła się do powstania wzoru osobowego poety romantycznego.

Byron wypracował stereotyp bohatera romantycznego-buntownika, wyrażającego protest przeciw panującemu porządkowi społecznemu i zasadom moralnym. Jego twórczość charakteryzowała się powikłaniem kompozycyjnym, synkretyzmem rodzajowym, wykorzystaniem motywów egzotycznych i historycznych oraz ironicznym dystansem wobec świata przedstawionego i samego twórcy. Wzorzec poety i twórczości ukształtowany przez Byrona oddziaływał na czołowych poetów epoki, takich jak Alfred de Musset, Heinrich Heine, Michaił Lermontow, Aleksander Puszkin, Adam Mickiewicz i Juliusz Słowacki.

Ateizm

Ateizm to doktryna i pogląd zaprzeczający istnieniu Boga oraz sił nadnaturalnych. Wywodzi się zarówno ze źródeł poznawczych, jak i społecznych. Źródłem poznawczym ateizmu jest rosnąca sprzeczność między twierdzeniami naukowymi a wierzeniami religijnymi. Społecznym źródłem ateizmu jest protest przeciwko zachowawczym społecznie funkcjom religii, które zwykle usprawiedliwiają nierówność społeczną i przenoszą kwestię wyrównania krzywd społecznych w sferę pozaziemską. Historycznie ateizm występował w różnych postaciach i był związany z różnymi systemami filozoficznymi, przeważnie jednak kojarzył się z materializmem filozoficznym.

Deizm

Deizm to doktryna filozoficzna, która wywodzi się z racjonalizmu przeciwstawiającego się wiedzy objawionej i dogmatom wiary. Deiści uznawali istnienie Boga jako stwórcy świata oraz wagę nakazów moralnych płynących z religii, jednak odrzucali objawienie i wyznaniowe formy wiary. Znanymi deistami byli m.in. Diderot i Wolter.

Kolumbowie

Kolumbowie to ludzie, których młodość i wkraczanie w dorosłe życie przypadły na lata II wojny światowej. Pokolenie literackie Kolumbów to grupa twórców, którzy w momencie wybuchu wojny mieli po 18-20 lat i którzy wzięli udział w walce z okupantem. Nazwa pochodzi od tytułu powieści Romana Bratnego „Kolumbowie. Rocznik 20” wydanej w Warszawie w 1957 roku. Do tej generacji pisarzy należeli m.in. Krzysztof Kamil Baczyński (Jan Bugaj), Tadeusz Gajcy, Zdzisław Stroiński, Andrzej Trzebiński, Tadeusz Borowski, Tadeusz Różewicz, Zbigniew Herbert, Roman Bratny i Miron Białoszewski.

Apokalipsa spełniona

Apokalipsa spełniona to termin określający grupę z pokolenia literackiego Kolumbów, którzy zginęli w czasie II wojny światowej w walce z okupantem hitlerowskim. Do tej grupy należeli m.in. Tadeusz Gajcy, Krzysztof Kamil Baczyński, Zdzisław Stroiński i Andrzej Trzebiński.

Werteryzm

Werteryzm to pojęcie związane z romantyzmem, oznaczające charakterystyczną dla tej epoki postawę młodego człowieka. Wywodzi się od powieści Goethego „Cierpienia młodego Wertera", która zyskała ogromną popularność. Werter, bohater powieści, to młody, wrażliwy człowiek, który przeżywa nieszczęśliwą miłość i w końcu popełnia samobójstwo. Werteryzm objawiał się zachwytem naturą, modą na strój werterowski (niebieski frak i żółta kamizelka), a nawet falą samobójstw. Oznaczał model zachowań, obejmujący odczuwanie weltschmerzu (bólu świata), wybujałą uczuciowość, patrzenie na rzeczywistość przez pryzmat poezji i marzeń, wieczne niepogodzenie ze światem i jego konwenansami oraz poczucie wyobcowania.

Utylitaryzm

Utylitaryzm to pojęcie związane z epoką oświecenia, które wyznaczało zadania dla literatury, głosząc uniwersalne wartości utworów literackich. Utylitaryzm kładł nacisk na praktyczne zastosowanie wiedzy i twórczości literackiej w celu poprawy życia społecznego i moralnego.

Jeśli szukacie pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebujecie korepetycji, konsultacji to polecamy stronę pisanie prac - fachowa pomoc w pisaniu prac - oczywiście tylko w granicach prawa.